GRAIUL ROMÂNESC

Organ al societăţii GRAIUL ROMÂNESC
Redacţia şi Administraţia Stradela Lahovari 7, Bucureşti.

Iese lunar sub supravegherea unui Comitet
Abonamentul anual lei 100
în străinătate îndoit

ANUL II No. 3 MARTIE 1928

CUPRINSUL:

PREŢUL 10 LEI

TIPARUL «CARTEA ROMÂNEASCĂ», BUCUREŞTI
82.409

Citiți

Ziare ale Românilor de peste hotare:

„NADEJDEA" Ziarul partidului român din reg. S. H. S. Vrsac (Vârșeț)
„AMERICA" Cleveland, Ohio (U. S. A.)
„TRIBUNA ROMÂNĂ" Detroit, Michigan (U. S. A.)
„STEAUA NOASTRĂ" New-York (U. S. A.)

Reviste despre Românii de peste hotare:

„GRAIUL ROMÂNESC"
Stradela Lahovari, 7 (București)
„PENINSULA BALCANICĂ" Căsuța poștală 328 (București)
„TRIBUNA ROMÂNILOR TRANSNISTRIENI"
Str. Mihai-Viteazul, 50 (Chișinău)

Cărți despre Românii de peste hotare:

„MAGLENO-ROMÂNII"
1. Istoria și graiul lor
2. Literatura populară la Maglenoromâni

(Academia Română) de *Th. Capidan*

„ISTRO-ROMÂNII"
de *Leca Morariu*

„STUDII ISTRO-ROMÂNE" (II)
(Academia Română) de *Sextil Pușcariu*

„ROMÂNII DE PESTE NISTRU"
(Cartea Românească) de *V. Harea*

„ROMÂNII DIN UNGARIA"
Cartea Românească) de *I. Georgescu*

„ROMÂNII DIN BANATUL JUGOSLAV"
(Cartea Românească) de Preot *P. Bizerea*

„ROMÂNII DIN BULGARIA"
(Cartea Românească) de *Emanoil Bucuța*

„ROMÂNII DINTRE VIDIN ȘI TIMOC"
(Cartea Românească) de *Emanoil Bucuța*

„MACEDO-ROMÂNII SAU AROMÂNII"
(Cartea Românească) de *Tache Papahagi*

„IN ZILELE REDEȘTEPTARII MACEDO-ROMÂNE"
(Casa Școalelor) de *Gușu Papacostea Goga*

„VLAHULA"
roman macedonean
(Cartea Românească) de *T. Doru*

„FUGA LUI ȘEFKI"
roman vidinean
(Cartea Românească). de *Emanoil Bucuța*

GRAIUL ROMÂNESC

ORGAN AL SOCIETĂȚII GRAIUL ROMÂNESC

ANUL II No. 3 MARTIE 1928

Mocanii în Dobrogea, la 1845

Cutreerător secular și pașnic de pământuri, citindu-și drumul în stelele cerului, cu bâta ca armă, cu străvechiul cojoc ca scut și adăpost și cu turma de oi ca oaste, păstorul, „mocanul", a cucerit nu numai câmpiile ocolite de plugari din jurul Carpaților, ci și toată zona de stepe din preajma Mării Negre. A tras drumuri nouă prin împărăția ierburilor, a deschis vaduri, a săpat fântâni, a ridicat târle și odăi, descoperind valoarea unor pământuri nepreţuite și părăsite, a întemeiat apoi sate și prin prăsila lui sănătoasă a colonizat un întreg corn de țară, mai frumos și mai temeinic de cât orice colonizare oficială. Anticipând din vremuri tulburi aspirațiile naționale românești, fără să cunoască realizările trecutului, păstorul a croit hotarele Statului care trebuia să-i cuprindă neamul în vremea bărbăției. Prin necontenitele călătorii anuale până în colțurile cele mai depărtate ale Românismului, el a urzit și a întărit unitatea națională, dovedind că nici Carpații, nici Dunărea nu sunt o piedică etnică și că viața românească nu se poate desfășura deplin și armonic de cât sprijinindu-se pe țărmurile cât mai întinse ale Mării. Prin așezarea lui străveche lângă valurile acestei Mări, prin botezul românesc pe care l-a dat atâtor locuri din preajma Mării, el a repetat istoria uitată și ne-a creeat din nou drepturi asupra atâtor ținuturi disputate de vecinii treziți prea târziu.— Acest rost de precursor și făuritor al viitorului nu trebue uitat în anul când serbăm alipirea oficială a unui pământ care de fapt a fost în totdeauna, chiar subt stăpânire turcească, legat organic de restul țărilor românești și nu a rămas înstrăinat de cât politicește și pentru hârtiile cancelariilor.

După vechi datine, păstorii ardeleni coborau în fiecare an din munți pe „drumurile oilor" până la vadurile Dunării, de unde treceau cu turmele în câmpiile Dobrogei. Spre a apăra interesele acestor Mocani existau, pe lângă consulatul din Galați, încă două vice-consulate la Hârșova și Rusciuc, adică la cele două vaduri mai însemnate ale Dunării. Tot la Hârșova se afla și „*Starostia Mocanilor*". Cât de mare nevoe era de această organizație, arată o întâmplare din 1851, care tulbură viața ciobănească și provoacă un schimb de corespondență între consulat, vice-consulate și autoritățile turcești. „Aianul" din Constanța, Hagi Mamed, călcând învoelile anterioare, cu dela sine putere pretinde o împovărare a dărilor și dă un termin de conformare numai de zece zile. Mocanii alarmați aleargă la Stărostia mocănească din Hârșova. Se pun în mișcare Consulatul și vice-consulatele, care fac plângere lui Sait-Pașa din Silistra. „Exilența Sa" ascultă plângerea, făgăduește dreptate Mocanilor supuși austriaci, dar observă că din înalta poruncă a Porții, vor trebui să plătească

Beilicul şi Ciubuc-Parasse toţi Mocanii stabiliţi în Turcia sau cari nu pot face dovadă că se întorc în fiecare an în patria lor (dass Beilik und Czibuk-parasse von allen jenen Mokanen genommen werden sollen die in der Türkei ansässig, oder die nicht ausweisen können dass sie alljährig in ihr Heimath rückkehren). Observarea e foarte importantă. Ea dovedeşte că *în afară de Mocanii legaţi în fiecare an de satele lor ardeleneşti* — vom vedea cât de important e şi numărul acestora — *existau Mocani stabiliţi mai de mult în Dobrogea şi numărul acestora trebue să fi fost însemnat* fiindcă atrasese atenţiunea chiar a Inaltei Porţi care le pretinde plata dărilor.

Intâmplarea a făcut ca actele acestei afaceri să-mi cadă în mână [1]). Cel mai important document este un „Ausweis" al economilor de turme ardeleni aflători în Bulgaria (Ausweis über die in Bulgarien sich aufhaltenden siebenbürgischen Schaf-Economen), deci numai al bacilor cari recunoşteau supuşenia austriacă şi o puteau dovedi. Documentul, copie a unui act din 1845, cuprinde următoarele zece coloane: 1) No. curent, 2) Numele de botez şi de familie, 3) Vârsta, 4) Locul naşterii, 5) Titlul de supuşenie austriacă: pasport, patentă, etc., 6) Districtul turcesc în care se află cu turma, 7) Numărul şi alcătuirea turmelor, 8) Dacă posedă „Reghia" ardeleană, cu data, no. şi cifra de impozit, 9) Dacă a plătit Beilicul şi alte dări autorităţilor turceşti, cu indicarea „Teşcherelei" respective, 10) Observaţiuni (indicarea sumei de piaştri plătiţi).

Până când se vor putea publica integral toate aceste documente, care pot fi considerate ca o continuare a memoriului d-lui **Andrei Veress**: *Păstoritul Ardelenilor în Moldova şi Ţara-românească* (până la 1821), Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. Seria III, Tom VII, Mem. 6. (Bucureşti 1927), cred că e folositor să dau un extras al rubricilor însemnate din „Ausweis". E argumentul cel mai puternic împotriva celor cari contestă românizarea Dobrogei innainte de anexare şi însemnătatea păstoritului românesc în această provincie.

G. Vâlsan

CONDICA

de economii de oi ardeleni aflători în Bulgaria

Copie

No. curent	Numele de botez şi de familie [2])	Vârsta	Locul de naştere	Districtul turcesc în care se află cu turma	Numărul vitelor
1	Preotul Iohann Werza	44	Cernat (jud. Braşov)	Hârşova	2100 oi, 173 cai, 80 bucăţi vite
2	Zaharias Blebia	35	„ „ „	„	1800 oi, 165 cai, 75 bucăţi vite

1) Ele aparţin părintelui Sântion din Cernat (jud. Braşov) şi au fost obţinute prin intervenţia prietenului meu G. T. Kirileanu. Amândurora le aduc cele mai călduroase mulţumiri.

2) S'a păstrat, la numele de persoane, ortografia originalului.

No. curent	Numele de botez şi de familie	Vârsta	Locul de naştere	Districtul turcesc în care se află cu turma	Numărul vitelor
3	Kosma Berkar	34	" " "	"	ambii fraţi au în comun: 3140 oi. 300 cai, 128 vite
4	Radu Berkar	24	" " "	"	
5	Nicolaus Fintina	55	Poiana, jud. Miercurea (Reissmarkt. distr.)	Mangalia	4300 oi, 100 cai
6	Fraţii Ion şi C-tin Morojan	20 24	Bacifalău (j. Braş.)	Babada(g)	4500 oi, 210 cai
7	George Roska	53	Hosufalău (j. Braş.)	Hârşova	2100 oi
8	George Buzatu	35	" "	"	2370 oi, 50 cai
9	George Golia	25	" "	Babadag	6000 oi, 100 cai
10	Bukur Berzia	45	Sălişte (jud. Sibiu)	Hârşova	1500 oi
11	Thomas Gingawu	40	Sâmbăta (j. Făgăraş)	Tulcea (Tultscha)	1400 oi
12	Elias Muntyanu	38	Şaptesate (Siebendőrfer), j. Braşov	Babadag	800 oi
13	Sztann Baltak	45	Porcăreni (j. Braş.)	"	1440 oi
14	Wladomir Midiesianu	36	Şaptesate (j. Braş.)	Tulcea	1367 oi
15	Fraţii Ion şi Stojan Demian	40 34	Bacifalău (j. Braş.)	Hârşova	620 oi
16	Ludwig Mirtsa(Mircea)	35	Braşov (jud. Braşov)	Tulcea	860 oi
17	Johann Stirbu	40	Şaptesate (j. Braş.)	"	600 oi
18	Moise Zuzujan	42	Sâmbăta de sus (jud. Făgăraş	"	160 oi
19	George Menzu	25	Sâmbăta de sus (jud. Făgăraş)	Babadag	200 oi
20	Sztojka Mokan	45	Hosufalău (j. Braş.)	Hârşova	150 oi
21	Nicolaus Zuzujan	35	Silişte (jud. Sibiu)	Tulcea	200 oi
22	Iohann Poppa	40	Poiana (jud. Sibiu)	Silistria	80 oi
23	Iohann Bantsa	60	Poiana (jud. Miercurea) (sic)	Hârşova	350 oi
24	Nitzé Burlaku	37	Kriszbach (j. Braş.)	Măcin (Metsin)	400 oi
25	Daniel Moïsian	41	Selişte (jud. Sibiu)	Hârşova	300 oi
26	Nicolaus Burduloi	60	Şaptesate (j. Braş.)	"	2400 oi, 200 cai
27	Radu Zsialia	45	Turcheş (j. Braşov)	Const. (Köstendsche)	1000 oi, 55 cai
28	Wassilie Zsialia	38	" "	"	400 oi
29	Demeter Szeku	35	Bacifalău (j. Braş.)	"	850 oi
30	Nitzé Trimurits	25	Hosufalău (j. Braş.)	Babadag	200 oi
31	George Oltianu	34	Vlădeni (j. Mediaş)	"	200 oi
32	Fraţii Johann şi Nicolae Mirtsen (Mircei ?)	40 34	Cohalm (Reps) jud. Cohalm	Silistria	560 oi
33	Nicolaus Muntyan	44	Bran (Terzburg), judeţul Braşov	Hârşova	405 oi
34	Johann Dosza	32	Şaptesate (j. Braş.)	Isakdscha	230 oi
35	Theod. şi Johann Hadsy	45 38	Reşinar (jud. Sibiu)	Constanţa	1100 oi
36	Sandru Burlaku	40	Şaptesate (j. Braş.)	Silistria	400 oi
37	Thomas Motzok	45	" "	Babadag	340 oi
38	Johann Belnia	39	Breţc (jud. Breţc)	Hârşova	230 oi

No. curent	Numele de botez şi de familie	Vârsta	Locul de naştere	Districtul turcesc în care se află cu turma	Numărul vitelor
39	Anton Johann	30	Padeş (Padetsa) jud. Hunedoara	Tulcea	350 oi
40	Geor. Megerussianu	35	Făgăraş (jud. Braşov) (sic)	„	260 oi
41	Const. Stirbu	38	Vâlcani (jud. Braşov)	„	200 oi
42	Isaija Wranku	30	Brann (j. Braş.) (sic)	„	200 oi
43	George Morojanu	45	Brann (Tőrtzburg) jud. Braşov	„	120 oi
44	George Szernestianu	40	Morţi (Mortsy) jud. Braşov	„	240 oi
45	Iohann Terssent	35	Galeş (jud. Hunedoară	„	120 oi
46	Radu Wasska	27	Şaptesate (j. Braş.)	„	215 oi
47	Johann Doza	46	„ „	Isaccea	307 oi
48	Georg Muntianu	42	Ghimbav (j Braş.)	Silistra	200 oi
49	Thomas Ungurianu	75	Şaptesate (j. Braş.)	Babadag	400 oi
50	Sztoika Tremurits	60	„ „	„	250 oi
51	Nicé Poppa	29	Vâlcele (Előpatak) jud. Trei Scaune	„	400 oi
52	Theodor Morojanu	46	Almaş (judeţul Trei Scaune	Tulcea	900 oi
53	Theodor Palits	32	Poiana (jud. Breţc)	„	200 oi
54	Johann Laszka	48	Şaptesate (j. Braş.)	„	250 oi
55	Sandu Avritziânu	32	„ „	Babadag	250 oi
56	Dimitriu Berszar	20	„ „	„	150 oi
57	Michael Dobre	30	Poiana (jud. Sibiu, scaunul Miercurea)	Silistra	80 oi
58	Fraţii Johann şi Iacob Rakovianu	48 36	Cacova (jud. Sibiu)	„	800 oi
59	Geor. Tiaké (Teacă?)	30	Oşorhei (jud. Trei Scaune)	Tulcea	125 oi
60	Radu Motzok	45	Şaptesate (j. Braş.)	Isâccea	300 oi
61	Johann Stephan	40	Silişte (jud. Sibiu)	Babadag	200 oi
62	George Bukerianu	31	Şaptesate (j. Braş.)	„	400 oi
63	Agapie Berkar	38	Răşinar (jud. Sibiu)	Tulcea	350 oi
64	Paul Georgitzé	35	Silişte (jud. Sibiu)	„	200 oi
65	Wasziile Moldovianu	40	Şaptesate (j. Braş.)	„	325 oi
66	Johann Batsa	30	Galeş (jud. Sibiu)	Babadag	110 oi
67	Lazăr Mojse	25	Balas falva (Blajova) (jud Breţc)	„	100 oi
68	Demeter sin Peter	42	Selişte (jud. Sibiu)	„	230 oi
69	Neider Skinderof	60	Braşov (jud. Braş.)	Hârşova	680 oi
70	Ghip Oprich Juon Oprich Opre Oprich	45 22 17	Selişte (jud. Sibiu)	Balcik	In 1844: 220 oi In 1845: 284 oi
71	Juon Funtin Theodor Funtin	22 48	Poiana (jud. Sibiu, scaunul Miercurea	„	In 1844: 90 oi In 1845: 80 oi
72	Dimitri Ghip	36	Seliştea (jud. Sibiu)	„	In 1844: 34 oi In 1845: 47 oi
73	Elie Thodor	34	Sadon (Sadu) jud. Sibiu)	„	In 1844: 28 oi

Nr. curent	Numele de botez și de familie	Vârsta	Locul de naștere	Districtul turcesc în care se află cu turma	Numărul vitelor
74	Hiller Dobrotte	25	Poiana (jud. Sibiu) scaun Miercurea	Balcic	In 1845: 22 oi
75	Stanko Dumitru	37	Teliskan (Tilişca), j. Sibiu	„	In 1844: 85 oi In 1845: 70 oi
76	Dumitru Avremisko	28	Sadou (jud. Sibiu)	„	In 1844: 72 oi In 1845: 21 oi
77	Ioan Barb. cu doi fii: Waszilie şi Nicolae	48	Seliştea „	„	In 1844: 90 oi In 1845: 50 oi
78	Flore Iacob	30	Belgrade (A.-Iulia)	„	In 1844: 20 oi In 1855: 48 oi
79	Simeon Mikleus	54	Selişte (jud. Sibiu)	„	In 1844: 90 oi In 1845: 55 oi
80	Juan Waszily	28	„ „	„	In 1844: 110 oi In 1885: 90 oi
81	Anghel Anghel!	38	Kakova (jud. Sibiu)	„	In 1844: 140 oi In 1845: 40 oi
82	Juan Dederlat	26	Selişte „	„	?
83	Teodori Rado	59	Vale „	„	In 1844: 44 oi In 1845: 33 oi
84	Jovan Rado	52	„ „	„	In 1849: 100 oi In 1845: 60 oi
85	Opria Borgia	45	Selişte „	„	In 1844: ? In 1845; 50 oi
86	Nicolae Opre	25	Kakova „	„	In 1844: 95 oi In 1845: 44 oi
87	Tomas Hittu	30	Vale „	„	In 1844: 46 oi In 1845: 90 oi
88	Simeon Iuon	26	Belgrade	„	In 1844: 150 oi In 1845: 235 oi
89	Wassily Dragomiri	21	Porceşti (jud. Sibiu)	„	In 1845: 33 oi
90	Arion Tomas	32	Belgrade	„	In 1844: 120 oi In 1845: 160 oi
91	Ioan Porumban cu fraţii săi şi patru păstori	38	Braşovanie (j. Braş.)	Mangalia	In 1844: 620 oi In 1845: 700 oi
92	Nicolaus Muntyanu şi Constantin Jorge (Iorga ?)	36	Orăştie	„	In 1844: 425 oi In 1845: 300 oi
93	Dumitru Eftenie	23	Teliskan (Tilişca) j. Sibiu	„	?
94	George Wassile Foppa	25	Siebich (Sebeş)	„	?
95	Simeon Solomon cu doi fraţi: Const. şi Petre	34	Tzaspian (? Sebeş)	Constanţa	In 1844: 230 oi In 1845: 370 oi
96	Jeremie Pistoy	23	Tzaspian	„	In 1844: 34 oi In 1845: 50 oi
97	Petri Opre	27	Selişte (jud. Sibiu)	„	In 1844: 155 oi In 1845: 192 oi
98	Juon Rehoviana	30	„ „	„	In 1844: 105 oi In 1845: 150 oi

No. curent	Numele de botez și de familie	Vârsta	Locul de naștere	Districtul turceșc în care se află cu turma	Numărul vitelor
99	Jorgi Rehoviana	25	Siebich (jud. Sibiu)	„	In 1844: 110 oi In 1845: 150 oi
100	Juan Joanni	22	Seliște	Constanța	In 1844: 45 oi In 1845: 60 oi
101	Joan Troitse (Troiță ?)	25	Tilișca (jud. Sibiu)	„	In 1844: 130 oi In 1845: 130 oi
102	Jacob Goscha (Gușă) cu treisprezece păstori	35	Seliște	„	In 1844: 950 oi In 1845: 1300 oi
103	Michal Petri	25	Vale	„	In 1844: 70 oi In 1845: 90 oi
104	Juan Bunya	30	Tilișca	„	In 1844: 90 oi In 1845: 130 oi
105	Dimitri Gravu (Greavu)	19	Seliște	Bazargic	In 1844: 120 oi In 1845: 190 oi
106	Nicolai Hittu cu patru păstori	27	Vale	„	In 1844: 440 oi In 1855: 700 oi
107	Waszilie Russa cu fiul D-tru.	54	Seliște	„	In 1844: 50 oi In 1845: 160 oi
108	Juon Nistrovich	25	Dae (jud. Sibiu)	„	In 1845: 160 oi
109	Mihael Nikifor	25	„ „	„	In 1845: 110 oi
110	Petro Gavoste	28	Tilișca	Varna	In 1844: 60 oi In 1845: 88 oi
111	Nicola	27	Roșia (jud. Sibiu)	„	In 1844: 140 oi In 1845: 190 oi
112	Iacob Juan	35	Seliște	Bazargic	80 oi
113	Juan Skité	25	„	„	50 oi
114	Tomas Rastu	28	„	„	90 oi

Galați, 9 Octombre, 1845 *Cancelaria Consulatului K. K. Austriac*

Albert Chiari m. p.

ȚÂNȚARII DIN S. H. S.

„O CINCARIMA", de DUŠAN POPOVIĆ

Despre Românii din Pind, Epir, Macedonia ori Albania (în configurația geografică de azi) s'a mai scris. „Graiul Românesc" i-a îmbrățișat cu aceeaș dragoste ca și pe răzlețiții sufletului românesc din Banat, Moravia, Timoc, Istria ori Moldova de peste Nistru.

O deosebită atenție merită negreșit Aromânii, cunoscuți sub numele de Țințari, cari, deși sub povara unei netaste sorți, au constituit în Balcani, totdeauna, un popor viteaz, conștient.

Deastădată ne povesteşte despre aceşti fraţi — azi decimaţi — savantul docent al Academiei de ştiinţe din Beograd, d. Dušan Popović. In cartea sa *„O cincarima“* (Despre Ţinţari) sunt spuse lucruri cari ar trebui cercetate şi de oamenii noştri de ştiinţă.

După constatarea d-lui Dušan Popović, Ţinţarii sunt un popor de origină latină. Acest popor este originar din Serbia de sud. Imprejurări vitrege l-au silit apoi a emigra, aşa încât azi poţi găsi urmele Ţinţarilor în Ungaria, Albania, Grecia etc. dar mai ales în S. H. S. (Jugoslavia). Urmele acestui popor pot fi recunoscute nu în limba ce-o vorbeşte, cât în caracteristicile poporului în care s'a asimilat.

In ceeace priveşte caracterul poporului aromân, d. Dušan Popović arată că Aromânii sunt îndeobşte dispreţuiţi. Aşa în S. H. S., dacă cineva este numit „ţinţar“ (cincar), această expresie echivalează cu o ofensă, întrucât prin acest cuvânt vor Sârbii să caracterizeze pe omul care ţine în viaţă, mai mult la lucrurile ce aduc numai venituri materiale.

D. D. Popović a adunat un material destul de bogat, a cercetat vechile cronici şi mărturii, pentru a găsi urmele Ţinţarilor. Şi, în baza acestor cercetări, savantul dela Beograd prezintă în termeni, adesea măgulitori, importanţa acestei naţii „istorice“, în comerciul balcanic, şi cu osebire din centrul Europei. D. Popović califică această importanţă drept „mare“ şi „hotărîtoare“.

După afirmaţiile d-lui D. Popović, singuri Ţinţarii, în tovărăşie cu comercianţii germani, au creat comerţul în Balcani. Creatorii vieţii comerciale din Beograd, Vojvodina (adică Banatul şi Bacica) şi Srem (ungureşte: Szerém) teritoriul dintre Bacica şi Croaţia, până în Barania (Baranya) sunt Ţinţarii, cari aveau legături solide şi s'au împrăştiat până la Viena, au ajuns în Asia, deşi adevărata lor ţară de activitate a fost „Levantele“.

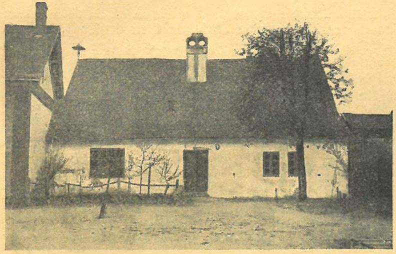
După d. Popović, cuvântul „ţinţar“ se trage din cuvântul românesc „cinci“ (5).

In secolul trecut, când s'a făcut primul recensământ al populaţiei şi asimilarea Ţinţarilor încă nu era desăvârşită, ei au fost socotiţi la 150.000 suflete. In timpul ocupaţiei turceşti în Balcani şi Ungaria, Ţinţarii au avut un rol deosebit de important, de oarece, în acele vremi, dânşii s'au priceput mai bine cum să trăiască în înţelegere cu Turcii, Sârbii şi Maghiarii, asigurându şi astfel diferite drepturi, uşurinţe şi privilegii. Cu deosebire, Ţinţarii din Zemun (Zimony) şi Novisad (Ujvidék) au creat un comerciu puternic şi bogat. Aceşti Ţinţari au aprovizionat, la începutul veacului nou, întreaga Europă-Centrală, cu aşa numita marfă turcească. Mulţi dintre dânşii au ajuns şi la curtea împărătească din Viena, iar alţii au dat dovadă de atâta abilitate, încât au ajuns la rangul de nobili, grofi, baroni etc.

Ţinţarii din Zemun şi Novisad — după d. Popović — deşi vorbeau între dânşii un dialect al limbii române, aşa numita limbă „arumana“, „ţinţar“ (aromânească, ţinţărească), *se declarau şi considerau cu toţii de* **greci**, de oarece vorbeau bine greceşte, ba au făcut şi multe ctitorii şcoalelor şi bisericilor

grecești. (Cum stăm cu egoismul Țințarilor, dacă ei s'au dovedit atât de filantropi? — Nota Aut.). Acești Țințari sunt de origină dela granița Greciei și a Jugoslaviei actuale și de aici au adus cu dânșii cultura grecească, deoarece cultură „țințărească"... n'a existat!

Vorbind de asimilarea Țințarilor, — d. Popović voește a preciza caracteristicile acestora, afirmând că familiile sârbești care n'au „slava" (la Românii din Banat se cunoaște sub denumirea *„sâmtu cășii"*, care însă n'are importanța „slavelor" sârbești, nici nu se celebrează cu atâta fast!), cu siguranță sunt de origine țințărească, devremece serbarea numită „slava" este o caracteristică națională pur sârbească, iar Țințarii au devenit membrii bisericii sârbești numai după multă trecere de timp.

Secția românească a Institutului teologic din Vârșeț până la 1865.

D. Popović constată apoi, că locul precis de origine al Țințarilor este *Moskopolje*, că ei au trăit în jurul actualei comune *Vlahopolje*, dar în urma invaziei Turcilor s'au retras spre nord. Abia când și-au părăsit astfel locuințele, Țințarii au început să se ocupe cu comerțul.

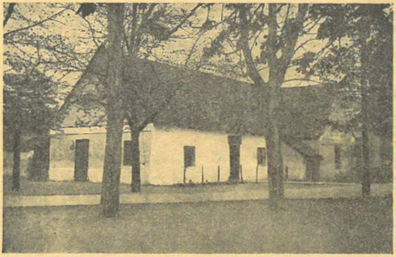
După hrisoavele vechi, Țințarii erau oameni foarte culți, fiecare știa citi și scrie. Deobiceiu, Țințarii vorbeau trei-patru limbi. In opoziție cu acestea, scrierile vechi constată și că Țințarii au fost „foarte egoiști, perfizi oameni"; astfel s'au purtat și în societate și în Stat, de parcă n'ar fi oameni cari cinstesc prea mult solidaritatea socială.

Țințarii, o bună parte din ei, au trăit din comerț ambulant (și ilicit?) și acești Țințari se găseau mai ales în teritoriile vechei Ungarii, unde aveau faima de neîntrecuți contrabandiști. Incă în timpurile vechi, ei știau să înconjure posturile vamale cu multă dibăcie; dacă se putea nu plăteau dările;

au făcut contrabande multe şi au încercat totul spre a se îmbogăţi cât mai mult şi mai repede.

Aceşti Ţinţari apoi au devenit, cu tot cu familiile lor, conducătorii actualului oraş jugosleven Ciĉen, deşi nu se poate constata, cu certitudine, care din familiile sârbeşti sunt de origine ţinţărească. Aceste familii în urmă, ca să-şi evidenţieze cât mai mult caracterul lor sârbesc, şi-au ales o zi a slavei şi, deoarece în teritoriile greceşti era foarte la modă să se serbeze ziua onomastică, ziua numelui capului de familie au ales-o drept zi a slavei familiei.

Vorbind despre dezvoltarea comerţului sârbesc, d. Dušan Popović dovedeşte, cu nenumărate date, activitatea Ţinţarilor „creatori ai comerţului în Balcani". D. D. Popović vrea apoi să dovedească anume, că şi în naţiunea sârbă sunt elemente, care nu poartă în vinele lor sânge curat sârbesc.

Secţia sârbească a Institutului teologic sârbesc unde a propus Andrei Şaguna

Cam acesta este cuprinsul cărţii „O cincarima" (cit.: O ţinţarima; rom.: Despre Ţinţari).

D. Dušan Popović este, prin urmare, — după vestitul manual teologic din Karlovac... — unul din rarii scriitori sârbi, cari recunosc că Aromânii nu sunt, cum în deobşte nu sunt nici ceilalţi Români şi mai ales Bănăţenii, o hordă de ţigani sălbatici. Afirmaţia că Aromânii s'au prăpădit, ad că s'au asimilat, este un neadevăr evident, — excepţiile neînsemnate neconfirmând nimica. Cert este că Aromânii au emigrat mai ales dela războiul mondial încoace. Era un simplu refugiu istoric, — parte pentru salvarea averilor, mai ales pentru păstrarea fiinţei lor naţionale,

In milităria mea am găsit familii aromâne între Niş, Palanka (Smederevo), Beograd etc. în care bătrânii nu cunoşteau altă limbă decât cea ţinţă-

rească. Sârbeşte vorbeau numai contimporanii tineri, cari, în familie, nu vorbeau altcum decât tot ţinţăreşte. In aceste familii erau mulţi cari vorbeau ca şi noi şi te impresionau mult povestirile lor despre liceul din Bitolj (Bitolia) pe care l-au urmat cei mai mulţi. Toţi aceşti Aromâni erau dornici a şti despre fraţii lor Români de aiurea; ei erau predispuşi a gravita totdeauna în spre teritoriile curat româneşti. Aceşti Aromâni erau mai mult decât înfricoşaţi (?), necutezând — a vorbi româneşte ori a se declara de Aromâni — decât atunci când erau încredinţaţi de sinceritatea întrebătorului. Atunci însă, dragostea şi dorul lor de neamul românesc luau înfăţişarea unei balade profund epice. Mi s'a întâmplat odată să vorbesc cu un Aromân, subofiţer în garda regală din Beograd. Opt săptămâni m'a spionat şi urmărit acest tânăr, cu o perseverenţă impresionantă, şi-a ales cel mai apropiat loc pentru a fi veşnic lângă mine şi numai după ce s'a convins că eu citesc numai cărţi româneşti, scriu la foi româneşti şi-i citesc româneşte cântece frumoase: şi-a deschis inima. Plimbându-se în parcul unui edificiu de Stat... odată mi-a povestit că e „arumân", „ţinţar", că pe acolo mai sunt „Rumâni", unde e casa lui, că ei toţi aşteaptă să fie fraţi cu Românii, dar că nu pot şi nu cutează a spune „ce sânt.." Cutezanţa mea apoi, cu timpul, l-a entuziasmat într'atâta, povestirile ce i le-am comunicat asupra recentelor lupte naţionale ale Românilor din Banat au avut o aşa puternică înrâurire asupra lui, încât n'a mai făcut secret din origina sa.

Cine a cercetat pe străvechii comercianţi din Beograd şi Niş etc. nu mai poate vorbi despre „completa asimilare". Am constatat, în scurta mea peregrinare, că Aromânii păstrează cu îndârjire secretul originii lor, că ei nutresc gânduri ce ne pot face mândri, că şi-au păstrat, în mare parte, limba şi obiceiurile intacte. Cine are cele mai elementare cunoştinţe asupra Aromânilor ştie, că oricât de răzleţi ar fi ei, au rămas cei mai conservativi şi casa lor pentru un Român de aiurea este deschisă... Că Aromâni nu-şi vorbesc limba în centrele sârbeşti este îndeajuns de explicabil, — dar că o vorbesc în familie este neîndoelnic!

Nu ştiu, nici n'am cunoştinţă, să fie „dispreţuiţi" Aromânii! Ştiu cel mult, că au fost pururi invidiaţi, întrucât inteligenţa lor era superioară şi s'au putut afirma pretutindeni, în orice împrejurări, drept cei mai indicaţi pentru săvârşirea unui lucru. Un comerciant aromân nu are prăvălia goală, muşteriii nu-i lipsesc; un intelectual aromân este însăş abilitatea cea mai activă. Greşeşte dar, „Čika Dušan", confundând invidia şi teama cu dispreţul! Iar, în ceeace priveşte egoismul Aromânilor, el este pornit din preţuirea muncii, din recunoaşterea valorii creatoare: — este o nuanţă a diligenţei, constanţei şi perseverenţei ce caracterizează popoarele încercate şi mature.

In ceeace priveşte numărul Aromânilor, sunt şi alte statistici, aşa că numărul fixat de d. Popović poate fi ignorat fără nici o teamă.

Fără a aminti de începuturile culturii ţinţăreşti, de şcoalele aromâne, de activitatea scriitoricească, să vorbim puţin despre „Ţinţarul comerciant", subiect predilect al d-lui D. Popović.

Nu este în firea Românului să facă pe comerciantul ambulant. Nu putem admite, că Aromânii, atât de abili şi deştepţi s'au ocupat cu comerciul ilicit. Mai de grabă ne explicăm acest lucru prin faptul că — departe de a fi dispreţuiţi Aromânii — comis-voiajori străini s'au dat drept Aromâni, parte pentru a simula..., parte pentru a da impresia că sunt comercianţi şi oneşti şi de încredere! Dacă Aromânii au fost creatorii comerţului în Balcani şi umblau dela Viena, peste Adriatica, până în Asia, nu se poate afirma că ei au făcut comerţ ambulant, când ştiut este că, dintre popoarele conlocuitoare, Aromânii erau cei mai bine situaţi economiceşte şi cu timpul, prin comerciu, şi-au creat cele mai mari bogăţii.

Cât priveşte locul de origine al Aromânilor, el coincide cu cel al tuturor Românilor. Din graniţa grecească, prin S. H. S., prin Bulgaria cezarilor Assan şi Ioniţă, până în Dacia, ei constitue, împreună cu toţi Românii, rămăşiţele vechilor legionari Romani.

Puţine am spus eu, pentru a determina o inteligentă revizie, ce sunt datori a o face toţi cei chemaţi. D. Dušan Popović a desenat calea şi posibilităţile cercetărilor. Pe lângă inexactităţi pătimaşe, d-nul Popović ne-a dat şi câteva adevăruri ce ne umplu de bucurie; pe lângă hrisoave unilaterale ne indritueşte — firesc, — a comenta hrisoave şi dovezi ce reabilitează ramura neamului nostru din sudul Balcanilor.

Vârşeţ *Nicolai Roman*

INSEMNĂRI

„INSTITUTUL SUD-EST EUROPEAN"

Cercetarea Românilor de peste hotare, a tuturor şi de către cei dintâi oameni de ştiinţă ai noştri, s'a uitat din timpul războiului. Atunci a fost o întrecere de lămurire a opiniei publice străine despre existenţa şi drepturile lor. Când ţara s'a aşezat şi hotarele i-au fost trase, interesul a scăzut. Atenţia universităţii şi a academiei s'a întors în altă parte. Românii aceştia au rămas răscoliţi zadarnic şi pe deasupra cu teama acum deşteptată a Statelor unde se găseau şi care şi-au îndoit măsurile de desnaţionalizare. Aşa este mai ales în Jugo-Slavia şi aşa este în Bulgaria.

Anul acesta s'a făcut un făgăduitor început. Programul de iarnă şi de primăvară al conferinţelor Institutului Sud-est european a cuprins Bulgaria şi Serbia, iar în el, pentru întâia oară la noi cu asemenea întindere, problema Românilor de acolo şi a legăturilor culturale dintre cele trei popoare. Au fost conferinţe studiate, urmărite de toţi ascultătorii pe cari-i putea încăpea amfiteatrul unde se ţineau, şi uneori de mai mulţi decât atât. A fost încă o dovadă, de cât răsunet găseşte în public soarta Românilor rămaşi în afară de hotarele ţării Noi cunoşteam fenomenul şi l-am adus la cunoştinţă, subliniind mai cu seamă primirea făcută „Graiului românesc" şi latura bibliografică din cele mai vioae, dar niciodată el nu apăruse atât de vădit pentru toţi ochii.

Pe lângă folosul pentru informarea opiniei publice, al acestor conferinţe, e şi unul cu orizont mai larg. Orice iniţiativă din altă parte, şi chiar şi a noastră, care cu voe, fără voe, ajung la încheeri şi propuneri de ordin practic, deşteptau la vecini neîncredere, sau le dădeau argumentul politic al amânării unui tratament omenesc faţă de Românii avuţi supuşi. De data aceasta, cercetarea ştiinţifică, şi deci cu totul obiectivă şi în afară de contingenţele politice, are darul să arate tuturor că problema există şi că nu poate fi trecută

sub tăcere prin diferite tertipuri vremelnice. Interesul nostru pentru ea se poate menţine în straturile mai subţiri ale nepărtinirii, dar de unde tocmai lumina, nesorbită sau decolorată de tot felul de pulberi, se împrăştie mai puternică. Acea lumină e pentru toţi ochii şi poate fi văzută de toţi.

E ceeace ne trebuia în deosebi. Institutul sud-est european, căruia i-o datorăm, să nu rămână la întâia încercare.

PRAGUL ROMÂNESC AL AMERICII

O carte despre America, uşor scrisă, informativă, destul de entusiastă ca să zgândăre chiar luările aminte mai leneşe, şi destul de cuminte ca să nu trezească închipuiri, e *Altă lume* („Curierul judiciar, 1928) de d-l V. V. Stanciu. Insemnări de călătorie în fugă, mai mult de excursie, ea nu putea să scape, între alte fenomene transoceanice, pe Românii pribegi ai Statelor Unite. E drept că nu întâlnim problema lor; de altminteri aşezarea temeinică le era în afară de itinerarul micii caravane. O apariţie la orizont, un zâmbet de acasă, o mică încruntare ardelenească regionalistă, şi lumina s'a mutat pe alte lucruri. Fiorul în noi însă şi-a făcut înconjurul de fulger.

Iată două pagini de întâmpinare, pe care le redau aidoma. Ele pun în faţă ca un fel de rezumat al românismului american, cu reprezentanţi ai tuturor put rilor şi tendinţelor. Suntem în port, la New-York:

„Nu ştiu dacă am simţit vreodată mai intens fiorul dragostei de ţară, de cât acum când, după aproape două săptămâni de călătorie între cer şi apă, ajuns dincolo de ocean, mi-e dat să văd tricolorul românesc la pieptul unor oameni cari ne vorbesc româneşte.

„Câţiva Români din Ardeal, cari reprezintă societatea „Avram Iancu", şi reprezentanţii Evreilor din România, auzind că vine un grup de intelectuali români şi întâlnindu-se în dragostea lor de ţară, vin să ne ureze bun sosit.

„Domnul Neder este din Banat, venit în America acum 25 de ani. Este sufletul Român lor din New-York. Casa sa, în care e sediul Societăţii „Avram Iancu", este transformată în club românesc, deschisă totdeauna Românilor.

„Ca o mişcătoare dovadă că acest Român, deşi cetăţean american, a rămas cu sufletul românesc, este faptul că fiică-sa, studentă, ca si băiatul, elev de liceu, deşi născuţi pe noul continent, vorbesc şi simt româneşte, iubindu-şi ţara pe care n'au văzut-o cu acea duioasă dragoste, cu care unii copii vorbesc de tatăl lor, pe care-l iubesc, deşi nu l-au cunoscut vreodată.

„Domnul Neamţu, un alt ardelean de inimă, obsedat de admiraţia pentru maestrul Enescu, pe care l-a cunoscut în America, deşi de 15 ani în New-York şi cu o situaţie destul de bună, ne spune că vrea să se întoarcă în ţară:

— „Nu-s dolari să mă plătească să rămân aci", ne răspunde categoric.

„Printre Românii cari au venit să ne primească în port, fac cunoştinţa fratelui inginerului Drăguşanu, prietenul şi tovarăşul meu de vapor.

„Plecase din ţară după războiu, ca aventurier, să cucerească necunoscutul, la vârsta de 18 ani, şi iată că acum, după 8 ani, acest om socotit picrdut, plâns de familie şi desconsiderat de Societate, era, după numeroase peripeţii, directorul unei mari case de cinematograf din California, cu un frumos capital în dolari. Acum venise tocmai de acolo, pentru a-şi primi fratele, căruia îi trimesese pe vapor această scurtă telegramă, care spune mult: „Te aştept, vei sta la mine toată viaţa".

„Acest om, care în Europa noastră îmbătrânită ar fi fost socotit un aventurier, aici este un învingător, ce biruise viaţa, pe care o luase de piept încă dela 18 ani. Prudenţa nu e totdeauna bună sfătuitoare. Şi mă gândesc că dacă n'ar fi existat un mare imprudent noul continent ar fi rămas şi astăzi necunoscut.

„Domnii Druţu, consulul nostru la New-York, şi Leon Feraru, profesorul dela Universitatea „Columbia" şi distinsul poet român, a cărei cunoştinţă ne-a folosit mult, ne iau în primire, cu inventar".

Şi ne găsim numai la pragul românesc al Americii! Românii la muncă se întind undeva indărăt, nevăzuţi acestei cărţi. Ei nu sunt mai puţin prezenţi şi scoşi deodată din uitare

RECENZII

AŞTEPTĂM încă, o carte care să ne vorbească despre Banatul iugoslav din toate punctele de vedere, cu toată documentarea cuvenită. Ne-am luptat atâta, pe marile câmpuri de bătae diplomatice, ca să-l avem. Nu s'a putut. De-a doua zi după căderea hotărîrii începeau pentru noi alte datorii, care să n'aibă nimic împotriva nouei stări de lucruri şi să nu jicnească suzeranitatea foarte prepuelnică şi sensibilă iugoslavă. Acele datorii nu ni le-am împlinit, decât poate fragmentar şi fără continuitate. Intre ele era fireşte, aceasta, de informaţie largă.

Intre ştirile mai mărunte, dar foarte preţioase, trebue puse la locul de frunte acelea cuprinse în broşura din „Cunoştinţe folositoare" abia apărută («Cartea românească» 32 pag. 5 lei): *Românii din Banatul iugoslav*. A scris-o preotul P. Bizerea, cu o cunoştinţă a materiei care lui îi aduce cinste, iar nouă ne dă încredere. Intr'un număr minim de pagini cititorul are tot ce-i trebue ca să-şi facă o părere despre locuri, oameni şi lucru cultural săvârşit acolo prin secole sau astăzi. Românii iugoslavi sunt, după citire, altceva decât o formulă nedesluşită de polemică politică sau de suspin patriotic. E, de aceea, broşura aceasta, nu numai o lucrare oarecare de informaţie, dar şi una de sănătate morală. Ea pune cinstit în faţa realităţii. E adică, tocmai lucrul de care avem astăzi mai mare trebuinţă.

Scoatem câteva date de folos, mai ales din capitolul locuitorilor şi al oraşelor şi satelor. Banatul iugoslav are 600.000, de locuitori, din cari Românii 150.000, Sârbii 250.000 Germanii 100.000, Ungurii 80.000, iar alte naţionalităţi 20.000. Românii alcătuiesc, prin urmare, un sfert din populaţie pe întreg teritoriul. Dacă se ţine însă seamă că în unele bucăţuri de graniţă, cum e mai ales aceea dela Vârşet, satele româneşti se ţin lanţ, fără niciun amestec sârb, atunci jocul acesta de proporţii ia altă înfăţişare. In tot cazul, cifra Românilor iugoslavi trebue popularizată pe toate căile, pentrucă statistica oficială a Statului vecin stăruie s'o arate exact numai pe jumătate decât e în adevăr. Insemnătatea politică precum şi cea culturală, şi prin urmare organizarea luptătoare a celor două domenii primordiale de viaţă naţională minoritară, atârnă însă în mare măsură de această cifră. Altfel se vorbeşte în ţara proprie şi în lume, în numele unei populaţii de 150.000 şi altfel, în numele uneia abia trecută de 75.000. Sârbii o ştiu, şi de aceea au născocit şi menţin o cifră a Românilor iugoslavi, care altminteri, ştiinţific, e o ruşine a serviciului lor statistic.

In oraşe stăm mai slab. Iată Vârşetul. Numărul locuitorilor, 30.000, dintre cari Românii numai 1590, cu toate că alături de ei trăesc 3000 sârbizaţi. Aceştia împreună cu 4000 Sârbi curaţi, dau populaţia iugoslavă de 7000. Alţi 7000 sunt Germani şi 2000 Unguri. Românii au în oraş un protopop (Traian Oprea), parohie înfiinţată la 1909, banca «Luceafărul», dela 1899. şi o gazetă, începând din 1927 («Nădejdea»). In Biserica Albă sunt 17.000 de locuitori, dintre cari Românii 8000, Sârbii 2500, între cari 1000 sunt Români sârbizaţi, şi 7000 Germani. Dintre sate, Costeiul are 2500 de locuitori numai Români, Voivodinţ, Sălciţa, Marcovăţ, Grădiştea şi altele lipite de graniţă, dar pe care stâlpii ţării au trebuit să le ocolească pe departe.

IN *Românii din Ţara Şipeniţului şi din regiunea Ceremuşului*, d-l Ovid Ţopa vorbeşte de o mare durere a Bucovinei. Datorită mai cu seamă politicii austriece ţinutul dintre Prut şi Nistru, precum şi acela al Văşcăuţului, au fost parte năvălite de elemente ucrainiene din Galiţia, parte desnaţionalizate în folosul acestora, prin tot felul de măsuri de Stat, mai cu seamă şcolare şi administrative. Astăzi Românii pământului care ţine pe el mormintele întâilor domni ai Moldovei şi oasele celui mai strălucit dintre ei e numai ca o insulă, înecată încet pe la marginile mai ales nordice şi apusene de ape străine. Dl Ovid Ţopa arată răul, dar arată şi măsurile de îndreptare.

Măsurile acestea nu sunt de astăzi, sau mai de grabă cele de astăzi sunt stângace şi fără legătură. Unirea ne-a făcut să pierdem înţelegerea, atât de fremătătoare, acum zece cincisprezece ani, a problemei Românilor din afară de hotare sau a celor înstrăinaţi din cuprinsul ţării. E nevoe de o reeducare în acest sens, şi privim broşura d-lui Ţopa, în afară de marea însemnătate în sine, şi ca o contribuţie la această problemă, vai! a viitorului. Măsurile au fost încercate încă de pe vremea Austriei, ceeace alcătuieşte pentru noi o dovadă că nu e vorba azi, decât de o continuare firească şi îndreptăţită, şi nu de un naţionalism

înfierbântat mâncător de naționalități. Intre acei Ucrainieni se găsesc zeci și sute de mii de Români desnaționalizați cari încă de pe atunci, la mișcarea de deșteptare a Societății Mazililor și Răzeșilor, au cerut autorităților de pe vremuri școli românești. D-l Ovid Țopa clasifică și desvoltă cu toată priceperea tot ce ar fi de urmărit acum, cu mijloace de inițiativă particulară și cu mijloace de Stat, pentruca vechii Moldoveni să-și scoată iară capetele pletoase de vânători de zimbri și de întemeetori de țară din înecul slav. Le dorim o grabnică aplicare. Din parte-ne, cât putem de departe și pe căi mai mult indirecte, vom fi la datorie. Dar, cum am mai scris-o, Mitropolia și Universitatea cernăuțeană, ridicate ca un bastion de lumină la marginea țării în primejdie, trebue să-și descopere și această sarcină. La ele stă mântuirea.

D-L Th. Capidan este astăzi unul din cunoscătorii cei mai de seamă ai Românității balcanice. De aceea, altmin'eri decât atâția Macedoneni sau oameni de știință de specialitate, d-nia sa pornește, când e vorba de problema culturală sau politică, dela stările de azi. S'ar părea că lucrul e nu se poate mai firesc și nu poate alcătui niciun merit aparte. S'ar părea! Atâția din noi amintesc însă tot de Ioniță și Asan, sau se documentează cu date care se potriveau unei Macedonii întregi, din Tesalia până sub Sofia și din Tracia până la Drin și mai încolo, atunci când propun măsuri așa zise practice, de apărarea de desnaționalizare și împilare economică a Românilor din Peninsula balcanică.

In *Macedoromânii*, ultima lucrare a d-lui Capidan, care e un extras din «Anuarul Institutului de Istorie națională» dela Cluj, ni se comunică cele mai noui rezultate în legătură cu vechimea și însemnătatea lor istorică în peninsula balcanică. Grupurile de Macedoromâni sau în general de Români balcanici sunt limpede delimitate, cu caracterizarea fiecăruia. Meglenoromânii deoparte, cei 16-18.000, Aromânii, cu nouile lor țări de reședință, în număr impunător, de 4 până la 500.000, și Istrienii vreo trei mii, sau mai puțini. Cifra acestora ar trebui revizuită și adusă la zi, pentrucă mi-aduc aminte că e aceeaș pe care o învățam în școală acum vreo 25 de ani. D-l Capidan se oprește cu argumente rând pe rând de istorici și de filologi. în fața minunii Românilor balcanici, supuși atâtor înrâuriri și păstrați neatinși, în miezul lor, până în zilele noastre. Unii îi cred urmași neîntrerupți ai vechilor traci romanizați, pe când ceilalți îi văd coborîndu-se unde se găsesc astăzi, de prin părțile dunărene, în secolele VIII, IX și X. Cuvântul basilica din care ne vine cuvântul, atât al nostru cât și al Aromânilor, biserică, pe când Albanezii și alți balcanici l-au făcut din ecclesia, obișnuit numai în părțile sudice, ar fi un argument de căpetenie al punctului de vedere filologic Cuvântul Săruna, aromânesc pentru Salonic, luat dela latinescul Salona, care trebue să se fi pierdut prin secolul V, prin năvala slavă, ar fi un argument al celuilalt punct de vedere, dovedind continuitatea dela Romani a elementului românesc în Sudul Peninsulei.

Documentata și frumoasa expunere a rosturilor economice și culturale macedo-române pe locul lor de naștere și adânc în Europa, dă cea mai bună întregire studiilor și recunoașterilor, uneori cu toate acestea precupețite, ale cercetătorilor străini. Dovadă și lucrarea despre Aromâni a d-lui Dușan Popovici înfățișată mai pe larg în acest număr de redactorul «Nădejdei» dela Vârșeț, d-l N. Roman.

Plină de învățăminte e descrierea celor trei crize prin care au trecut Macedoromânii, și mai ales, prin actualitatea și ciudățenia ei, cea din urmă. Ea a fost pricinuită de deschiderea școlilor românești sub auspiciile Statului român.

Dar plină de învățăminte e toată lucrarea și o citire atentă a ei lămurește ca un articol de enciclopedie, pe scurt, obiectiv și în toate ramurile, chiar și în aceea de mărgean scump, a inimii.

em. b.

GRAIUL ROMÂNESC (Le langage roumain)

REVUE MENSUELLE DE LA SOCIÉTÉ „GRAIUL ROMÂNESC"

Deuxième Année, No. 3 Mars 1928

ETUDES

Les «Mocani» (Pâtres roumains de Transylvanie) en Dobrodgea vers 1845

par G. Vâlsan, prof. à l'Université de Cluj

D'après une vieille coutume, les pâtres de l'Ardeal descendaient des montagnes par «le chemin moutonnier» jusqu'aux gués du Danube, qu'ils passaient avec leurs troupeaux pour s'installer dans les plaines de la Dobrodgea.

De cette manière ils parvinrent à peupler et faire la liaison entre leur pays et les contrées qui se trouvaient entre le Danube et la mer bien avant la revendication politique de ces contrées. A côtédes cinquante années commémorées officiellement et qui se fêtent à ce moment ci il y en a bien d'autres innombrables, qui se perdent dans la nuit des temps. Pour les fêter les «Mocani» devraient allumer des feux sur chaque montagne, cette année-ci.

Pour défendre les intérêts de ces «Mocani» il existait au dernier demi-siècle un consulat à Galatz et deux vice-consulats, l'un à Hârşova, l'autre à Rusciuk, c'est à dire au deux principaux passages (gués) du Danube. A Hârşova il y avait aussi la «Starostia», des «Mocani» dont l'importance se fit sentir au moment où il y eut de vifs démêlés avec les autoritée turques.

A la suite des protestations occasionnées par l'augmentation des impôts sur les moutons, le Pasha de Silistra promit justice aux «Mocani» sujets autrichiens, mais fait remarquer que ce sont les autres «Mocani» qui payeront: ceux établis en Turquie ou ceux qui ne peuvent prouver leur entrée annuelle.

C'était bien la preuve que les «Mocani» colonisaient la Dobrodgea et qu'ils étaient en assez grand nombre pour être decouverts et signalés à l'attention du fisc.

Les «Tzîntzari» (roumains) de Yugoslavie

par Nicolai Roman (Yugoslavie)

Dans un ouvrage de Mr. Duşan Popovici, membre de l'Académie des Sciences de Belgrade, on expose les recherches sur la population roumaine de Serbie, au point de vue de l'importance historique et sur son état actuel. Il s'agit d'un peuple néolatin venant du Sud, qui a fondé la vie commerciale de la peninsule Balcanique et fut son trait d'union avec l'Europe Centrale. Au nombre de 150.000 avant la guerre, aujourd'hui ils sont presque perdus dans la masse Yougoslave.

L'auteur de cette étude, un Roumain de la partie du Banat restée au Serbes montre par sa propre experience combien l'affirmation de l'assimilation des Roumains de Yougoslavie est peu vraie. Comme toutes le minorités de cette région et plus que les autres, les Aroumains (comme on les appellent) sont obligés de cacher et de desavouer leur origine même, pour pouvoir vivre.

NOTES

L'institut sud-est européen, qui est une organisation pour l'étude des problèmes de cette partie du continent, fit cette année à l'Université de Bucarest une série de conférences très suivies, sur la Bulgarie et la Yugoslavie et leurs liaisons culturales avec les Roumains. Les Roumains restés sujets serbes et bulgares ont été étudiés par des spécialistes au point de vue du milieu et de leur état actuel.— *Au seuil roumain de New-York*, c'est un fait que constate le livre de Mr. V. V. Stanciu: „Autre monde", Les roumains nouvellement arrivés aux Etats-Unis trouvent toujours d'autres Roumains, installés sur le nouveau continent, qui les reçoivennt et les pilotent à travers le Nouveau Monde — *Compte-rendus : Les Roumains du Banat Yugoslave* par le prêtre P. Bizerea ; — *Les Roumains du pays du Sipenitz et de la région du Ceremusch*, par le Dr. Ovid Ţopa ; *Les Macedo-Roumains* par Th. Capidan.

GRAIUL ROMÂNESC (La favella rumena)

RIVISTA MENSILE DELLA SOCIETÀ „GRAIUL ROMÂNESC“

Anno II, No. 3 Marzo 1928

STUDI

I Mocani (pastori rumeni della Transilvania) *in Dobrogea, nel 1845*

di G. Vâlsan, della R. Università di Cluj

Secondo vetuste tradizioni, i pastori transilvani scendevano ogni anno dalla montagna, lungo le „vie delle pecore“, fino al guadi del Danubio, dove passavano colle mandre nelle pianure della Dobrogea. Così essi popolarono e legarono col Paese, la terra compresa tra il Danubio ed il Mare, molto prima che la Rumenia l'avesse potuto revendicare politicamente. Sopra i cinquant'anni della commemorazione ufficiale, trascorsi da quando la provincia ci appartiene e che ora festeggiamo, si stendono gli altri, senza numero, tra le nebbie della storia. In loro onore, su tutte le vette dei Mocani, dovrebbero accendersi quest'anno dei fuochi.

Per diffendere gli interessi di questi Mocani, esistevano nella prima metà del passato secolo, oltre al Consolato di Galatz, altri due Vice-Consolati a Harsova ed a Rusciuc cioè ai due principali scali del fiume. Sempre a Harsova c'era pure la cosidetta „Stărostia“ dei Mocani, organo la cui parte si è dimostrata efficace in un grande litigio colle autorità turche. Presentato che fu allora un protesto contro un aumento delle imposte sulle pecore il Paschà di Silistra promise di far giustizia ai Mocani sudditi austriaci, pur osservando che avessero dovuto pagare gli altri, i Mocani stabiliti in Turchia, oppure quelli che non avessero potuto provare di tornare ogni anno alle loro sedî. V'era la testimonianza che i Mocani colonizzavano la Dobrogea e che erano abbastanza numerosi, per essere scoperti e desiderati dal fisco.

Gli Ţânţari (Arumeni) *della Jugoslavia*

di Nicolai Roman

In uno studio recentemente apparso, del sig. Duşan Popovici, dell'Accademia delle Scienze di Belgrado, „O Cincarima“, indagasi la popolazione arumena della Serbia, nella sua rilevante importanza storica per quel Paese, come anche nel suo stato odierno. Trattasi di un popolo neo-latino venuto dal Sud, che ha fondato la vita commerciale della penisola Balcanica ed ha stabilito i suoi rapporti coll'Europa centrale.

Prima della guerra, detta popolazione pare abbia contato 150.000 anime, mentre oggi è quasi andata perduta nella massa jugoslava.

L'autore di questo studio, un Rumeno del Banato rimasto alla Serbia, dimostra — valendosi della propria esperienza—quanto poco vera sia l'affermazione dell'assimilazione degli Arumeni della Jugoslavia, i quali, proprio come le altre minoranze di quel Paese, forse più di queste, sono obbligati a nascondere o a sconfessare la propria origine, per poterci campare.

APPUNTI

L'Istituto Sud-Est europeo, organizzazione per lo studio dei problemi di questa parte dell'Europa, ha istituito quest'anno presso l'Università di Bucarest una serie di conferenze molto frequentate, consacrate alla Bulgaria ed alla Jugoslavia, come pure ai rapporti che corrono fra questi Paesi e la Rumenia. I Rumeni appartenenti oggi a loro, sono stati presentati da specialisti, nel loro specchio storico e nello stato odierno. — *Il limitare rumeno dell'America* è Nuova-York ove, siccome rilevasi dal libro „Altro mondo“ del sig. V. V. Stanciu, i Rumeni venuti dalla Rumenia incontrano sempre altri Rumeni, stabiliti nel nuovo Continente, per salutarli ed aviarli.—*Recensioni: I Rumeni del Banato jugoslavo,* del sacerdote P. Bizerea, è un opuscolo in cui si esamina, con tutto il materiale documentario occorrente, lo stato di questi Rumeni.—*I Rumeni della regione del Sipenit e di quella del Ceremusch,* del dott. Ovid Ţopa, fa vedere in quali circonstanze, del tutto recenti, verso la metà del trascorso secolo, siano state invase dai Ruteni queste regioni della Bucovina e ciò che si dovrebbe fare per il loro recupero. —*I Macedo-Rumeni,* di Th. Capidan, dimostra, secondo le più recenti indagini, la loro antichità ed importanza nella penisola Balcanica.

GRAIUL ROMANESC Das rumänische Wort.

MONATSSCHRIFT DES KULTURVEREINS „GRAIUL ROMÂNESC"

II. Jahrgang, Nr. 3 März 1928

AUFSÄTZE

Rumänische Hirten aus Siebenbürgen in der Dobrutscha, im Jahre 1845

von Universitätsprofessor G. Vâlsan, Cluj

Nach altem Brauch zogen die Hirten Siebenbürgens alljährlich von den Bergen auf den Herdenwegen talwärts bis zum Stromlauf der Donau, woher sie mit ihren Herden in die Ebene der Dobrutscha gelangten. Auf diese Weise gelang es ihnen, die Erdfläche zwischen Donau und Meer zu bevölkern und an das Mutterland zu binden, dies lange bevor sie Rumänien politisch zu beanspruchen vermochte. Uber das offizielle Gedenken der fünfzig Jahre. seit uns diese Provinz angehört und das wir jetzt feiern, breiten sich die übrigen, unzähligen bis zurück in den Nebel der Geschichte. Ihnen zu Ehren sollten auf allen Bergweiden der Hirten Siebenbürgens Feuer entzündet werden.

Um in der ersten Hälfte des vorigen Jahrhunderts die Interessen dieser Hirten zu wahren, gab es ausser dem Konsulat in Galatz noch zwei Vice-Konsulate in Hârşova und Rusciuc, also an den beiden bedeutendsten Verkehrsplätzen des Stromes. Ebenfalls in Hârşova befand sich die „Stärostie" dieser Hirten, ein gemeinschaftliches Unternehmen, deren Zweck sich in einem grossen Gegensatz zu den türkischen Behörden befand. Auf den Protest gegen eine Steuererhöhung auf Schafe, verspricht der Pascha von Silistra den Herdenbesitzern, die österreichische Untertanen sind, volle Gerechtigkeit, bemerkt jedoch dass die übrigen, die in der Türkei ansässigen Herdenbesitzer oder diejenigen. welche nicht beweisen können, dass sie alljährlich nachhause gehen, werden bezahlen müssen. Es ist dies ein Beweis, dass die Herdenbesitzer die Dobrutscha kolonisiert haben und zahlbar genug waren von den Steuerbehörden entdeckt und geliebt zu werden.

„Die Tzintzaren" (Arumänen) in Jugoslawien

von Nicolai Roman.

Duşan Popovici von der Akademie der Wissenschaften in Belgrad untersucht in seinem kürzlich erschienenen Werk, „O cincarima" die Lage der Arumänischen Bevölkerung in Serbien hinsichtlich ihrer grossen geschichtlichen Bedeutung für das Land und ihrer heutigen Lebensmöglichkeiten. Es handelt sich um ein neolateinisches Volk, das aus dem Süden kam, das Handelsleben der Balkanhalbinsel schuf und ihre Verbindung mit Mitteleuropa anbahnte. Es habe vor dem Kriege aus 150.000 Seelen bestanden und sei heute fast in der Masse der Jugoslawen werschwunden.

Der Verfasser dieses Aufsatzes, ein Rumäner aus dem Serbien verbliebenen Banat weist aus eigener Erfahrung nach, wie unwahr die Behauptung von der Assimilierung der Arumänen in Jugoslawien sei, die genau so wie andere dort lebende Minderheiten oder vielleicht in noch höherem Masse wie diese gezwungen werden, ihre Volkszugehörigkeit zu verbergen oder zu verleugnen, um überhaupt leben zu können.

BEMERKUNGEN

Das Südosteuropäische Institut, das ein Unternehmen für die Erforschung der in seinem Namen erwähnten Teiles unseres Erdteils ist, bat in diesem Jahre im Gebäude der Universität Bucarest eine vielbesuchte Vortragsreihe über Bulgarien, Jugoslavien und die Kulturverbindung Rumäniens mit diesen Nachbarländern veranstaltet. Insbesondere die Rumänen die innerhalb der Grenzen dieser beiden Länder verblieben sind, wurden von Fachleuten von Standpunkt geschichtlicher Einordnung und ihrer heutigen Lage aus behandelt. — *Die rumänische Schwelle Amerikas* ist New-York, wo die aus Mutterlande eintreffenden Rumänen, wie aus dem Buche „Andre Welt" von V. V. Stanciu ersichtlich stets andre, im neuen Erdteil niedergelassene Rumänen, treffen die sie begrüssen und sie in die ungewohnten Verhältnisse einführen — *Besprechungen : Die Rumänen im jugoslavischen Banat* von Pfarrer P. Bizerea ; *Die Rumänen aus dem Lande des Sipenites und aus der Ceremusch Gegend* von Dr. Ovid Ţopa ; *„Die Macedonischen Rumänen* von Th. Capidan

GRAIUL ROMÂNESC (The Roumanian Speech)

MONTHLY REVIEW OF THE CULTURAL SOCIETY „GRAIUL ROMÂNESC"

Vol. II. No. 3 March 1928

STUDIES

„Mocanii" (Roumanian shepherds from Transylvania) in the Dobrodgea, in 1845

by G. Vâlsan, professor at the University of Cluj

Owing to old sayings the Transylvanian shepherds came down every year from the mountains, to the Danube, from where they passed with their herds of sheep on to the plains of the Dobrodgea. Thus they managed to populate the land situated between the Danube and the sea, long before the Roumanians were able to revendicate this part of their country, politically. The union of this land, to Roumania, is traced up far beyond these fifty years of possession officially commemorated. In the honour of Roumania's ancient rights to these estates, bonfires will have to be ligted on all the mountains of the „Mocanii".

In order to defend the interests of these „Mocanis", there was, in the first part of the last century. apart from the consulate of Oalatz, still two other vice-consulates at Hârshova and Roushtchouk as a matter of fact on the two main fords of the Danube. Likewise, it is also at Hârhova that one finds the community of the Mocanis; its purpose became evident owing to a serious misunderstanding with the Turkish autorities. At the protestations made on the account of the increase of taxes on sheep, the Pacha of Silistra justified the Mocanis who were Austrian subjects, but noticed that those of the Mocanis will bave to pay who are established in Turkey or who cannot prove that they come back to their home regularly every year. The number of Mocanis who colonized the Dobrodgea was large enough for the fisc to roach them.

„Tânţarii" (Aromanians) from Jugoslavia

by Nicholas Roman

In a book written by M. Dushan Popovici from the scientific Academy of Belgrade and which appeared recently, the author studies the aromanian population of Serbia which is still to-day most important, historically speaking, for their country. This population is neo-latin and came from the South, creating the commercial life in the Balkans, and uniting the Peninsula's trade with Central Europe. This population was of about 150.000 before the war and is nearly drowned in the large of Jugoslavia.

The author of this study, a Roumanian from the Banat who remained in Serbia shows through his own example how untrue it is that the Aromanians – as well as other minoritarians — should be assimilated. As a matter of fact the former, even more so than the latter, are obliged to conceal their origin so as to be able to live.

NOTICES

The South-East European Institution, study of the problems mentioned in the title. held this year several lectures which were very appreciated, pertaining to Bulgaria and Jugoslavia and the intellectual bonds of Roumania with these two countries. Specialists studied the situation of the Roumanians who remained in Bulgaria and Jugoslavia, in their historical light and in their actual position.—*The Roumanian threshold of America* is New-York, where, as it may be seen in the book entitled „Other World" by Mr. V. V. Stanciu, Roumanians coming from home find always other Roumanians established on the New-Continent, who greet and help them.—Census: *Roumanians from the jougoslav Banat,* by the Rev. P. Bizerea, is a little book in which the situation of these Roumanians is studied with all necessary material and documentation.—*The Roumanians from the lands of Sipenit and of Ceremush* by Dr. O. Ţopa explains the recent circumstances owing to which the Ruthenians invaded these Bucovinian districts, and what has to be done in order to recover them —*The Macedonians* by Th. Capidan, shows by aid of new researches, the ancientness and importance of this population in the Balkan Peninsula.